

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060406

DOM
2024-10-29
Stockholm

Mål nr
P 6077-24

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2024-04-17 i mål P 443-24, se bilaga A

PARTER

Klagande

M.S.

Motpart

Berg och Härjedalens miljö- och byggnämnd
Medborgarhuset
842 80 Sveg

SAKEN

Utdömande av vite

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd.
2. Mark- och miljööverdomstolen upphäver mark- och miljödomstolens dom och avslår Berg och Härjedalens miljö- och byggnämnds ansökan om utdömande av vite.

Dok.Id 2129677

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.avd6@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:30

BAKGRUND

Berg och Härjedalens miljö- och byggnämnd (nämnden) beslutade den 24 mars 2022, MBN § 76, att förelägga M.S. att riva enbostadshuset på fastigheten X m.m.

Föreläggandet förenades med löpande vite om

110 000 kr för varje påbörjad period om 90 dagar som föreläggandet inte efterlevts. I föreläggandet angavs att den första perioden börjar löpa dagen efter att beslutet vunnit laga kraft. Föreläggandet vann laga kraft den 5 maj 2022.

Nämnden ansökte om utdömande av vite med 110 000 kr per 90-dagarsperiod från och med den 5 maj 2022. I dom den 17 april 2024 förpliktade mark- och miljödomstolen M.S. att till staten betala vite om 220 000 kr avseende perioden den 5 maj 2022 till och med den 9 februari 2024. M.S. har överklagat mark- och miljödomstolens dom till Mark- och miljööverdomstolen.

Den 14 maj 2024 meddelade nämnden ett nytt vitesföreläggande mot M.S., MBN § 146, som ersätter vitesföreläggandet den 24 mars 2022. Det nya vitesföreläggandet har vunnit laga kraft.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

M.S. har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå Berg och Härjedalens miljö- och byggnämnds ansökan om utdömande av vite.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen anser att det finns skäl att ge prövningstillstånd och tar upp målet till omedelbart avgörande.

I och med att nämnden, genom lagakraftvunnet beslut, den 14 maj 2024 har upphävt vitesföreläggandet av den 24 mars 2022 finns det inte förutsättningar att döma ut vitet (jfr RÅ 2002 ref. 39). Mark- och miljödomstolens dom ska därför upphävas och nämndens ansökan om utdömande av vite avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 2024-11-19

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Vibeke Sylten samt hovrättsråden Mikael Hagelroth, referent, Marianne Wikman Ahlberg (deltar inte i beslutet om prövningstillstånd) och Frida Göranson.

Föredragande har varit Carolina Fredin Haslum.

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2024-04-17
meddelad i
Östersund

Mål nr P 443-24

PARTER

Sökande

Berg och Härjedalens miljö- och byggnämnd
Härjedalens kommun
Medborgarhuset
842 80 Sveg

Motpart

M.S.

SAKEN

Utdömmande av vite

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen förpliktigar M.S. att till staten betala ett vite om 220 000 kr avseende perioden den 5 maj 2022 till och med den 9 februari 2024.

BAKGRUND

Berg och Härjedalens miljö- och byggnämnd (nämnden) beslutade den 24 mars 2022 att förelägga M.S. att riva enbostadshuset på fastigheten X i Härjedalens kommun samt att förena föreläggandet med löpande vite enligt följande.

För varje påbörjad tidsperiod kommer ett vitesbelopp om 110 000 kr att tas ut av adressaten.

Adressat: M.S.

Tidsperiod: 90 dagar

Vitesbelopp: 110 000 kr

Första tidsperioden börjar löpa dagen efter att beslutet har vunnit laga kraft.

Beslutet motiverades i huvudsak enligt följande. Den 5 december 2019 beslutade nämnden att förelägga fastighetsägaren att riva huvudbyggnaden inom sex månader från det att beslutet vunnit laga kraft. Beslutet innehöll även en upplysning om att nämnden kan besluta om föreläggande förenat med vite om rivningsföreläggandet inte följs inom beslutad tidsfrist. I oktober 2020 och juni 2021 genomfördes besök på plats i uppföljningssyfte. Det noterades då att det inte fanns några tecken på att åtgärden påbörjats. Det kan vidare antas att fastighetsägaren inte har för avsikt att renovera byggnaden.

Huvudbyggnaden är ett klassiskt enbostadshus på två våningar. Byggnadens insida har omfattande fuktskador med bl.a. stora mängder mögel ytligt. Det är okänt hur mycket, samt vilken typ, av mikrobiell påväxt det kan finnas i byggnaden då det inte alltid är synligt. Inomhus är det, förutom synliga spår av fuktskador, en stark doft som påvisar mikrobiell påväxt. Byggnaden är i mycket ovårdat skick där underhållet är så pass eftersatt att bygganden nu bedöms som hälsoskadlig. Det är därför viktigt att den rivs snarast. Då det finns hälsoskadliga partiklar i byggnaden är det nödvändigt att rivningsmaterialet omhändertas omedelbart efter rivning för att inte spridas till omgivningen.

Vitesbeloppet bedöms rimligt för att uppnå syftet med påtryckning och en tidsperiod på 90 dagar bedöms lämplig för att riva byggnaden. På så vis får fastighetsägaren en rimlig chans att utföra rivning innan en ny tidsperiod påbörjas.

Det kan sammantaget konstateras att fastighetsägaren inte har följt tidigare utfärdat rivningsföreläggande. Fastighetsägare bedöms ha fått skälig tid på sig att riva byggnaden och då ingen åtgärd påbörjats eller respons kommit in från denne anses ett föreläggande förenat med vite nödvändigt.

YRKANDEN M.M.

Nämnden har yrkat att M.S. ska förpliktas att betala vite enligt vitesföreläggandet med 110 000 kr per 90 dagars period från och med den 5 maj 2022. Till stöd för yrkandet har nämnden anfört bl.a. följande. Vitesföreläggandet har delgetts adressaten och vann laga kraft den 5 maj 2022. Föreläggandet om rivning har inte följts. M.S. är fastighetsägare och har faktisk och rättslig möjlighet att följa föreläggandet. Det finns inte skäl att jämka vitet.

M.S. har delgetts nämndens ansökan och förelagts att yttra sig över denna, men har inte hörts av.

DOMSKÄL

M.S. har blivit delgiven vitesföreläggandet den 14 april 2022. Hon har inte överklagat beslutet och det har därmed vunnit laga kraft den 5 maj 2022. Ansökan om utdömande av vite har delgetts henne inom två år från det att förutsättningarna för att väcka en sådan talan uppkom.

Mark- och miljödomstolen kan endast pröva vid tiden för ansökan försuttet vite. Med hänsyn till att ansökan om utdömande av vite kom in till domstolen den 9 februari 2024 kan ansökan om utdömande därför prövas för tiden från och med den 6 maj 2022 till och med 9 februari 2022 (jfr rättsfallet RÅ 1992 ref 84). Vite kan alltså prövas för sju perioder från och med maj 2022.

I mål om utdömande av vite har domstolen att kontrollera att föreläggandet är lagligen grundat. I det kravet ligger bl.a. att beslutsmyndigheten ska ha haft uttryckligt författningsstöd för sin åtgärd och att vite inte får föreläggas om adressaten kan antas sakna faktisk eller rättslig möjlighet att följa föreläggandet, se 2 § 2 st. lagen (1985:206) om viten (viteslagen). Ett vitesföreläggande som har vunnit laga kraft ska i regel inte omprövas vid en prövning av vitets utdömande (jfr Mark- och miljööverdomstolens dom den 16 april 2015 i mål nr M 9402-14). Domstolen kan dock ompröva den utfärdande myndighetens bedömningar om de framstår som uppenbart felaktiga (se NJA 2022 s. 459).

I vitesföreläggandet anges de bestämmelser som föreläggandet beslutats enligt och vilken utredning nämnden har lagt till grund för sin bedömning. Vid tiden för nämndens rivningsföreläggande gällde att en byggnadsnämnd fick förelägga en ägare att inom viss tid riva ett byggnadsverk om det är förfallet eller skadat i väsentlig omfattning och inte sätts i stånd inom skälig tid (11 kap. 21 § plan- och bygglagen, 2010:900). Av praxis framgår att det i normalfallet var nödvändigt att nämnden påtalade byggnadens bristfälliga skick för ägaren och i ett beslut gav denne möjlighet att "inom skälig tid" sätta byggnaden i stånd (jfr RÅ 1977 2:41, RÅ 1987 ref 170 och MÖD:s dom den 18 maj 2022 i mål nr P 9558-21), dvs. meddelar ett åtgärdsföreläggande. Efter en lagändring och kodifiering av praxis gäller numera att innan ett rivningsföreläggande meddelas, ska nämnden förelägga fastighetsägaren enligt 11 kap. 19 § PBL § att sätta byggnadsverket i stånd, såvida inte det avser byggnadsverk med brister som kan äventyra säkerheten för dem som uppehåller sig i eller i närheten av byggnadsverket och det kan antas att dessa brister inte kan åtgärdas med mindre ingripande åtgärder.

Av utredningen i målet framgår att den nu aktuella byggnaden varit föremål för nämndens tillsyn under en längre tid på grund av eftersatt underhåll. Nämnden har haft kontakt med fastighetsägaren sedan 2019 om bristande underhåll och har i december 2019 beslutat att förelägga fastighetsägaren att riva huvudbyggnaden inom sex månader från det att beslutet vunnit laga kraft. Eftersom hon inte avhörts, trots

delgivning av beslut och kommunikering inför nämnd, har nämnden bedömt att fastighetsägaren inte har för avsikt att renovera byggnaden. Fastighetsägaren har i e-postmeddelande den 3 oktober 2021 bett om uppskov för att se till att huset rivs.

Mark- och miljödomstolen finner att föreläggandet är lagligen grundat. Vidare uppfyller föreläggandet de krav på tydlighet som ställs för att det ska kunna ligga till grund för ett utdömande av vite. Eftersom det kan befaras att fastighetsägaren kan komma att åsidosätta beslutet har det inte varit olämpligt med ett löpande vite.

Mark- och miljödomstolen övergår därmed till att pröva om föreläggandet har överträtts. Av nämndens ansökan samt de handlingar som åberopats till stöd för denna, framgår att fastigheten besöktes den 30 januari 2024 och att enbostadshuset då inte var rivet. Nämnden har även bifogat ett fotografi, daterat den 5 februari 2024, av byggnaden. Av utredningen i målet framgår inte något som talar för att rivning har påbörjats. Mark- och miljödomstolen kan konstatera att M.S. således inte har efterkommit föreläggandet. Hon bedöms vidare ha haft faktiska och rättsliga förutsättningar att följa föreläggandet (jfr nämnda rättsfall NJA 2022 s. 459). Förutsättningar att döma ut vite föreligger således.

Mark- och miljödomstolen finner inte skäl att ifrågasätta vitesbeloppets storlek om 110 000 kr per påbörjad period om 90 dagar. Vidare har det inte framkommit att ändamålet med vitet har förlorat sin betydelse.

Mark- och miljödomstolen gör beträffande jämkning följande överväganden.

Av prop. 1984/85:96 s. 50 framgår bl.a. följande. Om ett föreläggande som förenats med löpande vite inte följs, bör tillsynsmyndigheten inte låta alltför många perioder förflyta innan saken förs vidare till domstol. Det sammanlagda beloppet kan nämligen annars bli orimligt stort och därför behöva nedsättas, vilket inte bidrar till att upprätthålla vitets allmänpreventiva funktion. Det är av vikt att prövningen av vitets uttagande och eventuella indrivande går snabbt (jfr MÖD 2008:19).

Nämnden har ansökt om utdömande av vite för sju perioder vilket ger ett vitesbelopp om totalt 770 000 kr. M.S. skulle, med avseende på den första perioden, senast i augusti 2022 efterföljt nämndens vitesföreläggande. Nämnden har först i februari 2024 ansökt om utdömande av sju perioders löpande vite. Talan har således väckts drygt ett och ett halvt år efter det att M.S. skulle ha efterkommit föreläggandet.

Det föreläggande som ligger till grund för den aktuella ansökan om utdömande av vite är ett s.k. åtgärdsföreläggande, dvs. det avser en förpliktelse för M.S. att vidta en åtgärd i form av att riva enbostadshuset på fastigheten. Enligt viteslagens ordalydelse föreligger det inget hinder mot att döma ut löpande vite för flera perioder så länge det inte är ett förbud som utgör grunden för vitet (jfr 4 § 2 st. och 9 § 2 st. viteslagen och MÖD:s dom den 8 oktober 2021 i mål nr P 4440-20). Mot bakgrund av vad som framgår ovan om att tillsynsmyndigheten, för att upprätthålla viteshotets effektivitet, bör se till att varje överträdelse hänskjuts till bedömning inom rimlig tid samt med hänsyn till vitesbeloppets sammanlagda storlek, anser domstolen att vitesbeloppet bör jämkas. Enligt mark- och miljödomstolen bör vitesbeloppet i förevarande fall jämkas till 220 000 kr.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD-02)

Överklagande senast den 8 maj 2024. Prövningstillstånd krävs.

Åsa Ärlebrant

Nils Persson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Åsa Ärlebrant, ordförande, och tekniska rådet Nils Persson. Föredragande har varit beredningsjuristen Tove Larsson.